

Проф. др Марија Младенова
Катедра за библиотечко-информационе науке
Факултет библиотекарства, информационих система и опште комуникације
Специјализована висока школа библиотекарства и информационих
технологија Софија, Бугарска
mladenovamaria@abv.bg

УДК 378.6:02+004(497.2 Софија)

Библиотечко-информационе науке

Факултет библиотекарства, информационих система и
опште комуникације у Специјализованој високој школи
библиотекарства и информационих технологија

Сажетак

Чланак представља искуство Специјализоване високе школе библиотекарства и информационих технологија у Софији у образовању професионалних библиотекара.

Кључне речи:

библиотекарско образовање, Катедра за библиотечко-информационе науке, Факултет библиотекарства, информационих система и опште комуникације, Специјализована висока школа библиотекарства и информационих технологија, Софија, Бугарска

Настанак данашње Специјализоване високе школе библиотекарства и информационих технологија у Софији (СВУБИТ) везује се за 18. септембар 1950. године, када је Влада донела решење о оснивању Државног библиотекарског института (ДБИ) – више школе за припрему библиотекара за рад у свим видовима и типовима библиотека, у којима у то време раде људи без неопходних професионалних квалификација.

До 1997. године, ДБИ се потврђује као ауторитативна школска установа за библиотекаре, књижаре и стручњаке из области информационих технологија. У њему је основна знања добило више од 2.000 библиотечких стручњака и библиографа, који раде у свим типовима библиотека и који су постали кичма библиотекарске професије у Бугарској.

Године 1997, Решењем XXXVIII Народне скупштине, ДБИ је реформисан у Колеџ библиотекарства, а овај је, решењем XXXIX Народне скупштине од 3. априла 2003. године, преименован у Колеџ библиотекарства и информационих технологија. Његов наследник је Специјализована висока школа библиотекарства и информационих технологија – СВУБИТ, школа створена Решењем XXXIX Народне скупштине од 2. септембра 2004. године. На јесен 2010. године, прослављаћемо 60 година прве јединствене самосталне школе у Бугарској за образовање библиотекара и библиографа.

Шездесетогодишње искуство и добра традиција, које СВУБИТ наслеђује у образовању из области библиотечких и технолошких наука, њено национално и међународно признање, лична нормативна, материјално-техничка и информационе база и адекватан простор,

као и њен висококвалификовани академски састав добра су основа за стабилан развој СВУБИТ-а.

Ако се има у виду да је до јесени 2004. године ова образовна институција припремала стручњаке из три области: библиотекарства и библиографије, књижарства и информационих технологија, то данас имамо још шест нових атрактивних специјалности: информациони фондови културно-историјског наслеђа, информационе безбедност, информационе брокерство, библиотечки менаџмент, информатички ресурси туризма, компјутерске науке, а специјалност књижарство променила је име у штампана комуникација. Тако је школа постала атрактивнија и привлачнија за студенте.

У структури Факултета библиотекарства, информационих система и опште комуникације постоји 7 катедри које припремају стручњаке из 9 специјалности. На Факултету раде 92 предавача у сталном радном односу, од којих су 20 професора и 42 доцента. У свим специјалностима постоји редовна и ванредна настава, а број студената на факултету је преко 2.300. Године 2007. Национална агенција за акредитацију у професионалном усмерењу оценила је СВУБИТ оценом 3,5¹. *Општинска комуникација и информационе науке* добиле су, за организацију образовно-квалификационих степена *бечелор, магистар и доктор*, оцену врло-добар 5, за максимални рок од 6 година.

Библиотекари и библиографи обучавају се на катедри за *Библиошкарство и информационе науке*. То је најстарија катедра у СВУБИТ-у и има како веома бога-

¹ Систем оцењивања у Бугарској је од 2 до 6.

то искуство, тако и корисну традицију, које користи у припреми школских планова и програма, као и за обуку студената.

Академски састав катедре чине 8 предавача који раде по уговору – 2 професора, 3 доцента, 1 доктор, један главни и један старији асистент. У обуци студената учествује и велики број предавача са других катедри и Одсека за општеобразовне науке. Сваке године се прима око 75 студената – 50 редовних и 25 ванредних, а 50% од места за ванредне студенте су резервисана за обуку библиотекара који већ раде. Радује нас повећани интерес студената – кандидата. О томе говоре и следећи подаци: школске 2006/2007. за *Библиотечкарство и информационе науке* конкурисало је 688 кандидата, 2007/2008 – 488, 2008/2009 – 606. У просеку, за једно место конкурише седморо заинтересованих.

За упис на СВУБИТ конкуришу млади који су завршили гимназију. У последње две године гимназијско образовање у Бугарској се завршава матуrom. Кандидати који су положили матуру имају право да конкуришу оценама са матуре. (Максимална средња оцена је 24, и она се добија дуплирањем оцена са матуре из бугарског језика и књижевности, оцена из страног језика и општег успеха у дипломи). Али ако је оцена са матурског ниска, кандидати имају право да је се одрекну и да се пријаве за пријемни испит, који чини тест састављен од 90 питања, од којих су 50 из бугарске књижевности, 20 из бугарског језика и 20 из психологије. Сваки тачан одговор доноси један бод. У том случају, средња оцена се образује од дуплиране оцене добијене на тесту, од оцене из страног језика и од опште оцене у дипломи.

Кандидати који су завршили школу у годинама када није било матуре, обавезно полагају писмени испит (тест).

Настава са редовним и ванредним студентима у образовно-квалификационом степену бечелор (основне академске студије) траје 4 године тј. 88 семестара, од којих сваки има 15 радних недеља. Они који успешно заврше могу своје образовање да наставе на једином магистарском програму на катедри – Библиотечко-информациона комуникација, затим на магистарским програмима других универзитета и високих школа у земљи, којих у Бугарској има 51, као и у иностранству. Предавања на магистарским студијама трају три семестра и предлаже се могућност редовног и ванредног праћења наставе. Катедра образује и докторанте – редовне (3 године) и ванредне (4 године).

Циљ наставе на образовно-квалификационом степену бечелор је да се припреме стручњаци способни и богати знањем. Они би требало да се, на основу својих вредности, афирмишу у свим бугарским библиотекама, које се последњих година активно трансформишу у библиотечко-информационе центре и на услузи су својим корисницима не само с класичним, већ и са модерним изворима информација из свих видова знања и друштвеног живота.

Из тог разлога, катедра је увек посвећивала посебну пажњу школским плановима и програмима, који су у више наврата мењани, осмишљавани на различите начине и осавремењивани.

У периоду од 1950. до 1989. велики утицај на планове и програме рада извршила је комунистичка идео-

логија, а јака идеолошка усмереност била је заступљена како у стручним, тако и у општеобразовним и друштвеним дисциплинама које су биле и методолошка основа за библиотекарско образовање у Бугарској.

Демократске промене у Бугарској с краја 1989, потписивање Болоњске декларације и развој Болоњског процеса, наш пријем у Европску унију, светска глобализација и чланство Бугарске у IFLA, ALA, EUCLID и EBLIDA, претворили су се у важне факторе који су довели до значајних реформи, како у високом образовању у Бугарској, тако и до промена у школским плановима и програмима. Било је потребно пажљиво да проучимо и анализирамо светско искуство у образовању библиотекара, да истакнемо његове водеће међународне карактеристике и поново да осмислимо своје школске планове у европском и међународном контексту.

То су разлози због којих се наши школски планови и програми у последњих 20 година налазе у сталној динамици чији циљ је да у сфери библиотечко-информационог образовања постигне максималну реализацију идеја Болоњске декларације, Болоњског процеса и библиотекарских институција које су водеће у свету. Осим тих тежњи, услов је и да сачувамо сопствену добру традицију коју имамо и која је доказала своју ефикасност.

У годинама транзиције у друштвено-политичком и економском животу земље, наши школски планови и програми били су у четири наврата суштински мењани. Наш главни циљ био је да их усагласимо са савременим тенденцијама наставе у обуци библиотекара сродних високообразовних установа у Европској унији и Сједињеним Америчким Државама.

Учињене су и промене везане за методе излагања школског градива, за форме оцењивања, контролу знања и вештина студената, као и за начин провођења практичне наставе.

Једна од суштинских промена у школским плановима била је подела дисциплина на обавезне, изборне и факултативне, с укупном сатницом од 2.800 часова. Од њих, за обавезне дисциплине предвиђено је 1.785 часова, у које је укључено 60 часова летње школске праксе и 90 часова специјалистичке праксе. За изборне дисциплине предвиђено је 555 часова, а за факултативне 355. За припрему дипломског рада или државног испита одређено је 120 часова. Део специјалистичких дисциплина заузима око 70% свих часова, а на општеобразовне иде око 30%, укључујући и изучавање језика и спорта.

С тим новим структурирањем, школски планови се приближавају одговарајућим високим школама у Европи и САД.

По последњем школском плану, за групу обавезних дисциплина за 4 семестра укључено је 26 школских предмета као што су: Библиотечки информациони ресурси, Библиотекарство и историја библиотека, Теорија и историја библиографије, Каталогизација и класификација докумената, Библиотечки менаџмент, Национална и специјална библиографија, Библиотечки фондови, Библиотечки PR, Библиотечка социологија, Библиотечко и приручно-информационо услуживање, Стандардизација библиотечког пословања, као и неки други.

Очито је да у обавезним дисциплинама преовлађују стручне, које дају фундаментална знања студентима

за професију за коју се припремају. Важно место међу обавезним дисциплинама заузимају и следеће: Језичка култура, Руски и Енглески језик. Њима се појачава припрема студената у сфери знања страних језика, које им је неопходно за већу мобилност и рад у иностраним библиотекама.

У структуру обавезних дисциплина спадају и Примењени софтвер и Библиотечке компјутерске технологије, на основу којих се студенти припремају за рад на аутоматизацији библиотечких процеса.

Друга група дисциплина су изборне и у њихов састав је укључен 21 школски предмет, са укупном сатницом од 750 часова, од којих би студенти требало да изаберу минимум 555 часова.

У ту групу предмета спадају стручне и општеобразовне дисциплине, као и комплекс библиографских, на основу чијих проучавања се студенти специјализују за рад у јавним библиотекама. Те дисциплине су: Међународна библиографска сарадња, Инострана библиографија, Завичајна библиографија и Персонална библиографија.

Стручне дисциплине које су укључене, професионалним знањима и вештинама надограђују и шире основне. Тако, усмереним дисциплинама припадају и: Библиотеке и цензура, Значајне библиотечке колекције, Информациона писменост за одрасле.

Комплекс изборних дисциплина који пружа могућност студентима да се специјализују за посао у школским библиотекама укључује: Педагогију, Дечју психологију, Услуживање деце и ученика у библиотекама и медијатекама и Информациону писменост.

Истој групи припадају и две друге дисциплине – Нова бугарска књижевност и Технике научног рада, које међу студентима шире информације о личностима и процесима који се одвијају на бугарској књижевној сцени и пружају им знања неопходна за остваривање сопствених научних истраживања.

Трећа група дисциплина су факултативне. Њих чине 12, углавном општеобразовних дисциплина, са укупном сатницом од 580 часова, од којих би студенти требало да изаберу минимум 385. Те дисциплине имају за циљ да повећају информисаност студената из области књижевности, историје, да ојачају њихово знање страних језика и да им пруже знања о процесима који теку у Европској заједници, као и да утичу на повећање њихове опште културе. У тај циклус укључене су следеће дисциплине: Европске интеграције, Европски образовни системи, Дечја књижевност, Западноевропска књижевност 20. века, Други западни језик (по избору), Америчка књижевност 20. века, Историја религије, Историја Балкана, Историја Бугарске, Политикологија и Празнични календар. Сваког семестра, студенти сами бирају одређени број изборних и факултативних дисциплина које одговарају њиховим личним интересима. Тако они, слично студентима у европским образовним институцијама, сами себи одређују обим обавеза током семестра.

Ванредни студенти изучавају све дисциплине, али у мањем обиму (50%) од предвиђеног хораријума.

Водећа идеја, при стварању последњег школског плана за специјалности библиотекарство и библиогра-

фија, била је да студенти добију корисна знања и вештине за испуњавање различитих послова у библиотекама и другим сродним институцијама. Катедра је као основу за образовање библиотекара узела следећа знања и практичне вештине:

- „Стручна библиотечка и библиографска знања;
- Знања о технологији рада у библиотекама;
- Практична знања о начинима узајамног односа библиотека и друштва;
- Основна знања о маркетингу и менаџменту;
- Вештине коришћења библиотечких и компјутерских технологија у раду библиотека;
- Језичка знања;
- Комуникацијске вештине;
- Знања која повећавају њихову општу културу“².

Да би се обезбедила мобилност студената, уведен је систем трансфера кредита. Кредити се образују од ангажованости студента у слушаоници и ван ње. Укупан број кредита за четворогодишње школовање је 240 – за једну школску годину 60, а за сваки посебни семестар 30. Они се скупљају од обавезних, изборних и факултативних дисциплина, које су укључене у школски план датог семестра. У оквиру школске године, кредити могу да се пребаце из једног у други семестар, али не могу да се пребацују из једне у другу школску годину.

Важно место у школском програму заузимају и две праксе – школска и специјалистичка. Школска пракса, у обиму од 60 радних сати, организује се после IV семестра, а специјалистичка, у обиму од 90 часова, је током VII семестра. Прва практична настава се изводи „у великим научним, универзитетским или регионалним библиотекама током лета, после завршетка друге године. Циљ јој је да студенти добију представу о целокупном послу у конкретној библиотеци“³. Друга практична настава се обавља у водећим бугарским библиотекама у којима се студенти упознају са неким софтверским производима, аутоматизацијом, коришћењем информационо-технолошких технологија у практичном раду и утврђују оно што су научили из стручних дисциплина.

Током друге праксе, студент обавезно разрађује и семинарски рад на тему из области стручних дисциплина. Он је у обиму од 20 страница, студент га брани и добија оцену.

У процесу наставе користе се предавања, семинарске и лабораторијске вежбе, „радне“ игре, дискусије. Велики део предавања се илуструје кроз пројекције одговарајућих филмова, видео касета и Power Point презентација. Предавања из информатичких дисциплина се обављају у компјутерским кабинетима, у којима се студентима демонстрирају софтверски производи, могућности различитих on-line база и Интернета.

Форме испитивања и оцењивања студената су различите. Успешно се примењују писмени, усмени и практични испити. Неке дисциплине се оцењују директно оценом, у другима се бране семинарски радови, пројекти или реферати, у трећем случају, испит протиче у решавању тестова.

² Добринка Стойкова, „Хармонизиране на учебни план и програми на специјалности „Библиотекознание и библиографија“ със съвременните тенденции в обучението на библиотекари“, *Библиотека* бр. 5 (2005): 43.

³ Исто, 47.

Образовно-квалификациони степен бечелор студенти завршавају одбраном дипломског рада или државним испитом из стручних дисциплина.

Право на израду дипломског рада имају студенти чија је средња оцена из свих стручних дисциплина врло добар 4.5. Теме дипломског рада су из области стручних дисциплина, одређују се заједно са стручним руководиоцима (менторима) и разрађују се у обиму од 60 до 80 страница. Многи од припремљених дипломских радова имају значајни допринос у области библиотекарства и библиографије. Урађено је десетак дипломских радова из области историје појединих библиотека и читалишта, који немају написану историју. Други представљају проучавања живота и доприноса познатих бугарских и страних библиотечких научника. Врше се и интересантна социолошка проучавања пружања библиотечких и информационих услуга читаоцима. Студенти разрађују теме везане за читање деце, за пружање услуга лицима са посебним потребама, за пружање услуга деци и ученицима. Исто тако, проучавају и положај школских библиотека. Студенти показују и велико интересовање за проучавање тема везаних за проблеме PR, библиотечког менаџмента и др. Мноштво дипломских радова има за циљ израду библиографија познатих бугарских и страних стваралаца, писаца и научника, упечатљивих по свом обиму и прецизности.

Дипломски радови се рецензирају и бране пред државном испитном комисијом, коју чине три хабилитирана наставника. Студенти који имају просек мањи од 4.5 завршавају полагањем усменог државног испита.

Они који су завршили специјалност *Библиошкарство и библиографија* успешно се реализују у свим типовима библиотека (националним, јавним, школским,

специјалним, универзитетским и другим). У земљи их укупно има око 6.000. На основу њихове озбиљне припреме у области компјутера, информационих технологија, као и знања страних језика, они се с афирмишу у свим медијима, у архивима, у информационим центрима, као и у многим државним и приватним фирмама, у којима су плате више од оних у библиотекама.

Као резултат сталног побољшања организације школског процеса и наставничког рада у СВУБИТ-у, рејтинг школе се стално повећава. Школске 2008/2009. године, као резултат великог новинарског истраживања рејтинга више од педесет универзитета и високих школа, наша школа је заузела треће место у земљи после *Софијској* и *Медицинској* универзитета у Софији.

У СВУБИТ-у је створено и Студентско научно друштво, чији је циљ да формира трајна истраживачка интересовања код студената и да активизира њихово учење у научним пројектима и догађајима, као и да их подстакне да објављују своје радове.

За висок рејтинг СВУБИТ-а, важну улогу играју и јаки међународни контакти и договори о сарадњи са више од 20 иностраних универзитета из многих европских земаља, међу којима је и Катедра за библиотекарство и информатику Београдског универзитета. Договор о сарадњи са овом установом склопљен је пре више од шест година.

Уверена сам да ћемо, упорно пратећи друштвену мисију, стратешке циљеве и приоритетне задатке који су постављени пред СВУБИТ-ом, постићи још боље резултате у припреми библиотечно-информационог кадра, који ће бити конкурентно способан и спреман да се реализује и на европском пословном тржишту.

превод с бугарског
Елизабета Георгиев

Катедра „Библиотечни и информационни науки“

Факултет по библиотекознание, информационни системи и општествени комуникации в Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии

Резюме

Статията отразява опита на Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии в София в подготовката на библиотекари.

Ключови думи:

Библиотечно образование, Катедра „Библиотечни и информационни науки“, Факултет по библиотекознание, информационни системи и општествени комуникации, Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии

Library and Information Science Department at the State University of Library Studies in Sofia, Bulgaria

Abstract

This paper presents the State University of Library Studies (Sofia, Bulgaria) experience in professional education of librarians.

Key words:

librarians' education, State University of Library Studies, Library and Information Science Department, Sofia, Bulgaria

ЛИТЕРАТУРА

1. Стойкова, Добринка. „Хармонизирани на учебния план и програми на специалността „Библиотечно-

знание и библиография“ със съвременните тенденции в обучението на библиотекари“. *Библиотечка* бр. 5 (2005): 41-48.